31. Södra Lunger, Götlunda sn.

Pl. 17.

Litteratur: L 1025. Renoverade domböcker, Örebro län, nr 40 (Riksarkivet); Ransakningarna 1667 och 1683 (tryckt i Rannsakningar efter antikviteter, 1969, s. 169 och 177); J. Peringskiöld, Monumenta 6; O. Celsius, Svenska runstenar (F m 60) 2, s. 376; F. Burman, Triga supplementorum ad runographiam svio-gothicam (i: Nova Acta Soc. Scient. Ups., Vol. 5 (1792), s. 312; G. Söderlund, Underrättelse om Wägar och Broar innom Göthlunda Sockn i Neriket (i: J. Elers, Historia om Vägarne i Sverige, Tom 4, hs S 13, UUB); E. Tuneld, Geografi öfver Konungariket Sverige (8. uppl., 1828), s. 142; Kyrkoinventarium 1830 (ATA); C. F. Bergstedt, Reseberättelse 1844, s. 32 (ATA); W. Tham, Beskrifning öfver Sveriges rike 1: 1, Örebro län (1849), s. 88; Föreningens för Nerikes folkspråk och fornminnen verksamhet under år 1861 (1863), s. 6, 1862 och 1863, s. 17 (ATA; tryckt i ATS 1, 1864, s. 211 f.), 1864, s. 35 (ATA; tryckt i ATS 2, 1869, s. 27); R. Dybeck, Reseberättelse 1862, s. 23, 1868, s. 30 (ATA), Minnesmärken i Närike, hvilka böra särskildt fridlysas (ATA), Runa fol. (1873), s. 91 f.; G. Djurklou, Brev till B. E. Hildebrand den $^{28}/_{9}$ 1864, till Vitterhetsakademien den $^{10}/_{10}$ 1864 (ATA); H. Hofberg, Brev till Carl Säve den $^{17}/_{7}$ 1867 (ATA), Nerikes gamla minnen (1868), s. 81, Nerikes Fornlemningar 1, 1868, s. 130 f. (ATA; tryckt under rubriken Beskrifning öfver Örebro stad och land i: Meddelanden från Örebro läns museum 10, 1930, s. 26 f.), Nerikes fasta fornlemningar (1871), s. 19; Örebro läns kalender 1880, s. 205; E. Brate, Anteckningar 1901 (ATA); S. Lindqvist, Närkes fasta fornlämningar (i: Närke, läsebok för skola och hem, 1922), s. 96, Forntidens Kumla och omvärlden (i: Kumlabygden 2, 1963), s. 215 f.; J. L. Saxon, Närkes kyrkor i ord och bild (1928), s. 485; J. Wikberg, Götlunda (1950), s. 23, Glanshammars härad (1967), s. 177; S. B. F. Jansson, Runinskrifterna i Närke (i: Från bergslag och bondebygd 1952), s. 8 f; Riksantikvarieämbetets fornminnesinventering 1956; Närke (Allhem, 1960) s. 23.

Äldre avbildningar: J. G. Hallman, teckningar (i Peringskiölds Monumenta 6 och ATA); O. G. Blomberg, teckningar 1861 och 1864 (i Örebro läns museum och i ATA); Dybeck, blyertsteckning 1863 (ATA; återgiven i Runa fol., 1873); osignerad teckning (A. Wætter) i "Föreningens för Nerikes Folkspråk och fornminnen verksamhet under åren 1862 och 1863» (ATA); G. Djurklou, teckning 1864 (ATA); Hofberg, blyertsteckning 1867 (ATA), teckning i Nerikes Fornlemningar 1, 1868 (ATA); Brate, foto 1901 (ATA); J. Wikberg, foto (i: Götlunda, 1950, s. 25, återgivet i Glanshammars härad, 1967, s. 178); E. Liljeroth, foto (i Närke, Allhem, 1960), s. 23.

Runstenen står rest på Lungersåsens södra del, 2,5 km söder om avtagsvägen till Norra Lunger, 800 m NNV om Bokärr. Åsen är bevuxen med barrskog. Stenen befinner sig vid västra kanten av en numera halvt igenvuxen väg, som löper uppe på krönet av åsen, parallellt med landsvägen Södra Lunger–Lungershamn. 75 m SSÖ om stenen ligger en sommarstuga, som inkräktar på det järnåldersgravfält, som omger runstenen. Det intressantaste med stenens placering är, att den är rest mitt i en liten ÖNÖ–VNV orienterad skeppssättning.[1] Ristningsytan vetter åt SSÖ. Platsen är utmärkt på Geologiska kartbladet »Arboga» och på Ekonomiska kartbladet 10 F 5 i »Lunger» 1958.

I *Ransakningarna* 1667 finns en berättelse av kyrkoherden Samuel Hallman »Om Gamble Monumenter och Antiquiteter vthj Göthlunda» (Actum på een Allmenn Socknestemna J Göthlunda d*en* 16 Junij Anno 1667). Om runstenarna i socknen meddelas följande: »Runesteenar tvenne, den Ene står på Lungersåås wijdh Hiälmaren, den andre Norr om kyrckian på een skogh Rampstijgen benembdh ...» (se vidare Nä 32, nedan s. 101).

I Befallningsmännens rannsakningar finns följande, av Erich E. Lagerqvist i oktober 1683 insända uppgifter om runstenar i Glanshammars härad: »Nembden och Allmogen i Glanshammars häradh refererade, att widh Landzvägen emillan Örebro och Glanshammars krough, gehnt emoth. Nastaby, finnes en högh opreest Steen medh Runska skrifwen [=Nä 34]; Jembwähl finnes en annan Runstehn i Giöthlunda

[1] Skeppssättningen mäter 7 × 3 m. Gravfältet, som gränslinjebestämdes år 1969, har måtten 160 × 25 m. Det består, utom av runstenen och dess skeppssättning, av »4 rösen, 5 runda stensättningar, 5 närmast kvadratiska stensättningar, 1 treudd och 4 närmast ovala stensättningar» (Riksantikvarieämbetets fornminnesinventering 1956, Fornlämning nr 51).

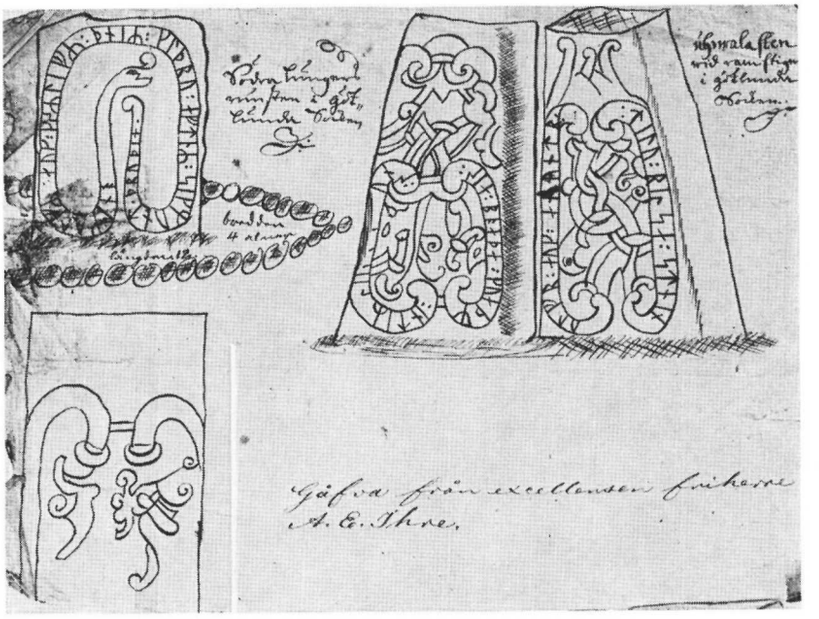

Fig. 70. Nä 31. Götlunda sn, Södra Lunger. Teckning av J. G. Hallman. Nä 31 upptill t. v. Nedanför Nä 31 finns en påbörjad avbildning av Nä 23, jfr fig. 53 och 54. T. h. om Nä 31 är Nä 32 avbildad.

på Ramstijgen widh wägen, som löper åth Arboga [=Nä 32]; Och den tredie Runstenen på Lungers Åhs i samma Sochn emoth Siöhn» [=Nä 31].

O. Celsius meddelar i »Svenska runstenar» (F m 60), efter »Mag. Hallman»,[1] följande uppgifter om Lungerstenen: »Bönderna på orten kalla thenna stenen Konung Sigges sten, som kunnat många Konster, och warit 12 alr lång, neml så lång som dess graf, som dhe ock wijsa dersammastädes. med stora stenar om kringlagd.» — »Nådårspredikanten» Gustaf Söderlund i Götlunda meddelar den $^{14}/_{2}$ 1794: »Emellan Södra Lungers by och nämde Hjelmaren, utwid wägen, på en högd är en större Runsten med någor lunda läsliga Runor.» — Kyrkoinventarium 1830: »På Lungers åsen $^{1}/_{8}$ mil ifrån Södra Lungers by en Runsten 1½ aln hög $1^{1}/_{4}$ aln bred 8 tum tjock, har vid kanterna några otydliga Runor, deremellan figurer; men af ålder mycket skadade.»

I sin »Berättelse öfver en resa i Nerike 1844» skriver C. F. Bergstedt: »Vid Hjelmaren på Södra Lungers ås är en runsten, ... som står på en stenläggning i skeppsform. Den kallas af allmogen Kung Sigges sten. Omkring äro flera små stenkummel i skepps- eller båtform och åsen har äfven längre uppåt otydliga stensättningar.»

I sin reseberättelse för år 1862 till Vitterhetsakademien skriver Richard Dybeck: »Runstenen på åsen vid Lunger i Göthlunda socken är nu mer troligen den enda, som står i en skeppssättning, hvilken dock i östra ändan blifvit skadad genom en deröfver lagd mindre körväg.» På sin blyertsteckning av Nä 31 år 1863 har Dybeck antecknat: »Närike. Göthlunda socken och Lungers by. Står i en 12 alnar lång och 4 alnar bred Skeppssättning på åsen vid södra gårdarne. L[eontine] och R[ichard] 1863. — Skeppet skadadt i östra ändan. Anmältes hos *Akad.*» Dybeck upptager Nä 31 bland minnesmärken i Närke, som bör fridlysas. Han framhåller, att skeppssättningen i vilken runstenen står är skadad, »men kan lätt iståndsättas, derigenom att de felande stenarne, hvilka blifvit förda å sido, för att icke bli hinderlige för en här framdragen ängsväg, återföras till sina rum. — Fem grafkullar och ett stenrör nära intill detta vigtiga minnesmärke böra inbegripas i fridlysningen.»

Skadan på runstenens skeppssättning botades år 1864. I ett brev av den 28 sept. detta år underrättar Djurklou riksantikvarien B. E. Hildebrand om att stensättningen kring Lungerstenen är »föremål för Pastor Blombergs åtgöranden och har föreningen gillat den af honom föreslagna förändringen af

[1] Om Hallman se ovan s. 40, not 1.

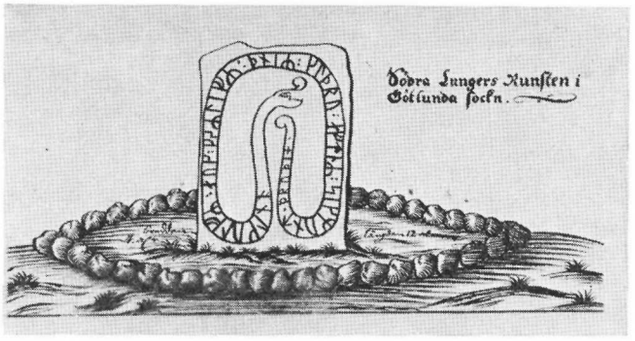

Fig. 71. Nä 31. Götlunda sn, Södra Lunger. Efter teckning av J. G. Hallman i Peringskiölds Monumenta.

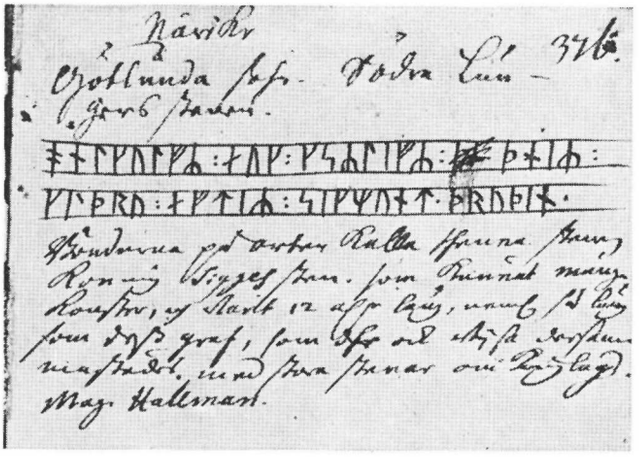

Fig. 72. Nä 31. Götlunda sn, Södra Lunger. Efter O. Celsius, Svenska runstenar (F m 60).

ängsvägen, hvilken äfven tillvunnit sig vederbörande jordegares bifall». Endast några dagar senare (den 10 okt. 1864) sänder Djurklou följande rapport till Vitterhetsakademien: »Enligt ingången anmälan från v. Pastor O. G. Blomberg i Götlunda är skeppssättningen omkring Runstenen å Lungers ås nu återställd till sin ursprungliga form, sedan den ängsväg som framdragits öfver stensättningens östra hörn blifvit omlagd och flyttad. Till förhindrande af den nu förlagda vägens återupptagande hafva ... några stenar hopförts, samt ... en låg stenmur upplagts. Dessutom hafva en mängd buskar, som bortskymt de många stensättningarne på båda sidor om vägen, blifvit undanröjde och en redigare öfverblick af dessa fornlemningar härigenom vunnits. Arbetet har verkställts af v. Pastor O. G. Blomberg och har Jägmästaren Tottie på Kåsäter lemnat arbetare härtill utan ersättning, hvarföre vördsamt hemställes, om icke ... någon skrifvelse från Kongl. Akademien kunde till bemälda Herrar aflåtas ...»

I ett brev till Carl Säve den $^{17}/_{7}$ 1867 skriver Hofberg: »Såsom något eget och på sitt sätt ägande samband med [Lunger]stenen ..., tillåter jag mig nämna att Lungersstranden, där denna sten återfinnes, på en sträcka af ungefär $^{1}/_{4}$ mil, i Hjelmaren utskjuter icke mindre än 14 små uddar, hvilkas namn, alla slutande på *rik*, hafva en egendomlig forngammal klang: ss. *Gogsrik*, *Byrik*, *Årik*, *Ugrik*, *Lindrik*, *Styrik*, *Korik*, *Åsrik* o. s. v.» — I Hofbergs reseberättelse för år 1868 beskrivs runstenen och dess omgivning utförligt: »Lungerstenen (Lilj. 1025) eller, som den af folket kallas 'Kung Sigges sten', är en stenhäll af 3,8 fots höjd, 2,5 fots bredd nedtill och 2 fots bredd upptill, samt öfverhufvud 1 fots tjocklek. Stenen, som genom vittring blifvit svårläst, står i en båtformig stensättning af kullerstenar, som är 27 fot lång och 9 fot bred på midten, inuti fylld med klappersten, ungefär som en vanlig gatläggning ... Flera stensättningar ligga så väl på östra, som vestra sidan om den gamla vägen ..., som förut gick utefter åsen mot söder; men då denna väg gick öfver östra ändan af den båtform, i hvilken runstenen står, hvarigenom denna stensättning år ifrån år

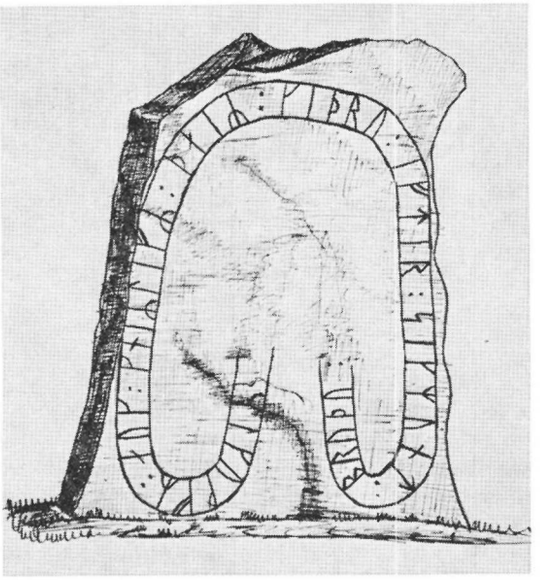

Fig. 73. Nä 31. Götlunda sn, Södra Lunger. Efter teckning av A. Wætter 1862.

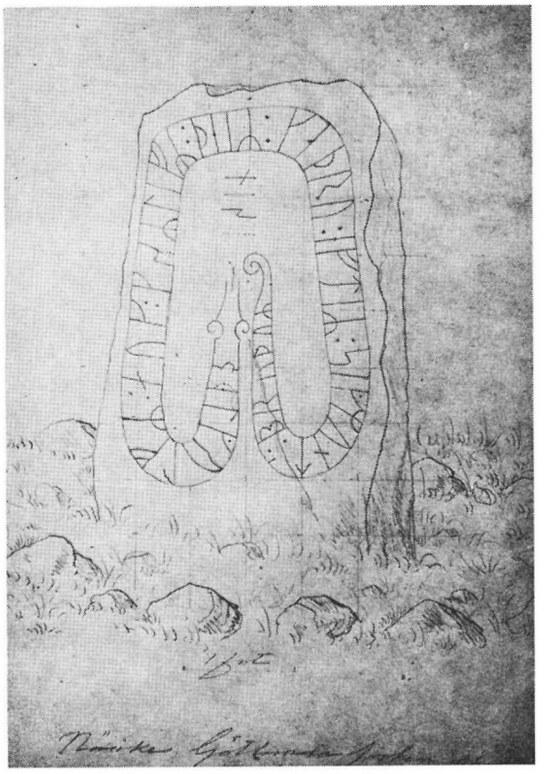

Fig. 74. Nä 31. Götlunda sn, Södra Lunger. Efter teckning av R. Dybeck 1863.

alltmera skadades, blef för några år sedan på föranstaltande af v. pastor O. G. Blomberg i Götlunda, och på bekostnad af jägmästare Tottie på Kåsätter en omväg ... anlagd och den gamla vägen afstängd. De stensättningar, som ligga vester om den gamla vägen, utgöras af sex stycken fyrkanter, de större med 20 fots längd på hvar sida, samt med större randstenar och mindre kullersten till fyllning. Stensättningarna öster om vägen bestå af fyra större och mindre fyrkanter, två ovaler eller båtformer, en rundel, en mindre ättehög, samt längst i söder tre stenkummel af 3–4 fots höjd och omkring 80 fots omkrets.» — Också Dybeck skildrar i *Runa* (1873, s. 91 f.) ingående stenens plats och »skeppets» utseende.[1]

Rödgrå granit. Höjd 1,15 meter, bredd (mitt på stenen) 0,72 m. Största runan (24 **k**) är 15,5 cm, minsta runan (46 **r**) är 4,5 cm. Ristningen är djupt huggen och i stort sett väl bevarad. (Hofbergs ovan citerade anmärkning, att inskriften »genom vittring blifvit svårläst», är icke berättigad.)

---

[1] Joel Wikberg beskriver platsen för Nä 31 på följande sätt i *Götlunda från forntid till nutid* (1950): »I gravfältet på Lungersås [står] 'Kung Sigges Sten', väl bibehållen. Med hövdingen i spetsen utbyggdes lungersområdet till ett ordnat samhälle, där folket levde sitt dagliga liv under strängt iakttagande av hedniska seder och bruk. Överst på åsen ligger ännu deras begravningsplats med båtformiga stensättningar. En sådan är 8 meter lång och 2,7 meter bred. Inom denna ram står en runsten, som folket i trakten kallar 'Kung Sigges sten' eller helt enkelt 'Kungsstenen' ... Inskriften är av följande lydelse: 'Elfukir auk Kærlifr their kithru iftir Sikmunt bruthur sin' ... 'Åsakungen' regerade samtidigt över nio riken. Efter hjälmaresänkningen förenades dessa så småningom till sammanhängande betesmarker väster och öster om Lungersås. Kring runstenen låg Kungsrik, i öster Årik, Korik och Stirik samt i väster Byrik, Goxrik, Uggelrik, Lindrik och Askrik.»

I *Glanshammars härad* (1967, s. 177) har Wikberg tydligen hämtat tolkningen och uppgifterna om Nä 31 från *Runinskrifterna i Närke* (1952) och beskrivningen av gravfältet på Lungers ås från Riksantikvarieämbetets fornminnesinventering.

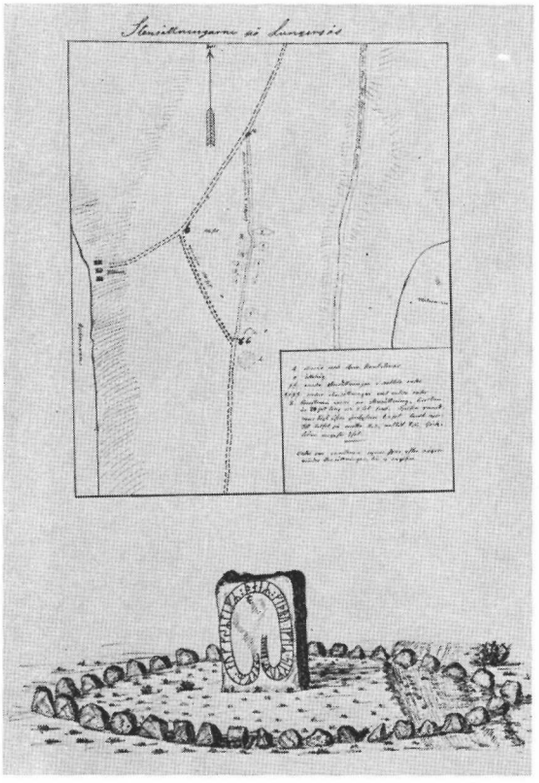

Fig. 75. Nä 31. Götlunda sn, Södra Lunger. Efter teckning av O. G. Blomberg 1864.

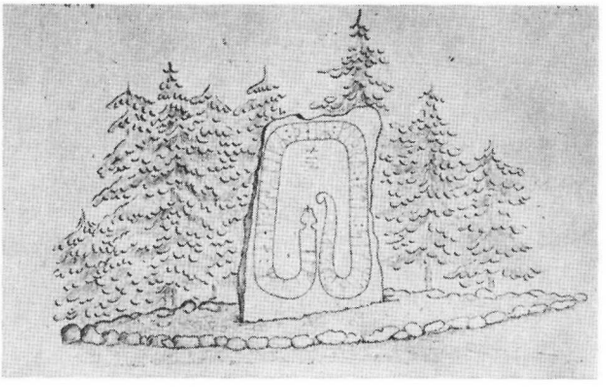

Fig. 76. Nä 31. Götlunda sn, Södra Lunger. Efter teckning av H. Hofberg i Nerikes Fornlemningar 1868.

Inskrift:

helgulfʀ : auk : keirlifʀ : þeiʀ : kerþu : eftiʀ : sigmunt : bruþur sin
5 10 15 20 25 30 35 40 45

Hælgulfʀ ok Gæirlæifʀ þæiʀ gærðu æftiʀ Sigmund, broður sinn.

»Helgulv och Gerlev de gjorde (minnesmärket) efter Sigmund, sin broder.»

Till läsningen: Före 1 **h** finns inga säkra spår av skiljetecken; de två punkterna i ormhuvudet markerar givetvis ögonen. I 1 **h** är bistavarna genom flagring delvis grunda; de är dock ännu klart skönjbara. 2 **e** är tydligt stunget, likaså 4 **g**. I 7 **f** går undre bistaven rakt. 12 **k** är ej stunget. 13 **e**, som har förlorat övre delen av huvudstaven genom bortfall av ristningsytan, är tydligt stunget. 14 **i** har förlorat ett kort stycke av huvudstaven nedtill genom flagring. 17 **i** är ej stunget. 21 **e** är tydligt stunget. 24 **k** är ej stunget. 25 **e** är tydligt stunget. I 26 **r** och i 27 **þ** finns grunda men fullt säkra ristningslinjer, av vilka man med säkerhet kan sluta, att ristaren först har ristat 26 **r** som **þ** och 27 **þ** som **r**. Runföljden 24–28 **kerþu** har alltså först felristats **keþru**, men ristaren har upptäckt felet och ändrat till **kerþu**. Rättelsens utseende framgår av pl. 17. En sådan rättelse visar, att inskriften har målats upp av ristaren. Utan imålning skulle nämligen rättelsen icke ha kunnat uppfattas. Huggningen i »rättelserna» är delvis grundare än ristningen i övrigt, vilket säkerligen beror på att ristaren har varit rädd för spjälkning, eftersom genom rättelserna många linjer kom att korsa varandra på en trång yta. Det förhållandet, att rättelserna är grundare, förklarar, att tidigare granskare icke har iakttagit förhållandet. 29 **e** och 36 **g** är tydligt stungna. Efter 46 **r** finns ej skiljetecken, ej heller före 47 **s**. Inskriften slutar utan skiljetecken.

Hallman: **onlkulfʀ : auk : ksʀlifʀ : þniʀ : klþru : afteʀ : sikmunt · þruþin ·**. — G. Söderlund (1794): **helkulfʀ : auk : kirlifʀ : þer : kelþru : eftir : sikmunt : bruþuʀ : sin : þinsa** : — Dybeck: **--lgulfʀ :**

auk : ksʀlifʀ : þeiʀ : keþru : eftiʀ : sigmunt : bruþuʀ sin. — Teckning 1863: **--lkukfʀ : auk : kniʀlifʀ : þaiʀ : kiþru : iftir : sikmunt : bruþu ... :.** — Hofberg: **elf--ʀ : auk : ksʀlifʀ : þeiʀ : kiþru : iftiʀ : sikmunt : bruþur : sin :.** — Brate (1901): »Ristningen är djup och tydlig. Kors saknas. Ormhufvudet ses ofvanifrån och har gadden liggande lös mellan nosens två linier, som icke sluta sig samman. Inskriften börjar utan skiljetecken med namnet **helgulfʀ**, som är fullt tydligt. Uti **h** har ksts korsningspunkt råkat komma litet till vänster om stafven, prickarne på **e** och **g** äro tydliga. Andra namnet är **keiʀlifʀ** ... På **e** är öfre stafven matt, men pricken fullt tydlig, från pricken utgår en fåra snedt nedåt höger till nedre delen af stafven till **i**, men denna fåra är naturlig, den har skarpa kanter och fortsätter öfver **i** till spetsen af v. kst i **ʀ**, och **i** är under hela sin sträckning fullt tydlig ... Det följande är fullt tydligt **þeiʀ : keþru**, förmodligen blott felristning. Uti **sigmunt** har **i** en fördjupning på midten, som kanske bör antagas vara en prick. Stenen har **bruþur** som Hofberg läser, Dybeck läser felaktigt **bruþuʀ**; den sista runan är afgjordt **r**, om än ett något vanskapligt. Ofvanför slingorna på stenens midtyta finnes **sin**, som möjligtvis föregås af ett kolon hvilket dock är högst osäkert.» (Om Joel Wikbergs återgivning av inskriften se ovan s. 97, noten.)

Minnesmärket efter Sigmund har tydligen bestått av en runsten och en båtformig skeppssättning, i vilkens mitt stenen restes. Monument av denna typ känner vi från flera håll, men endast en gång nämns skeppssättningen i själva runinskriften, nämligen på Tryggevældestenen (DR 230). I inskriftens inledningssats meddelas, att Ragnhild, Ulvs syster, satte denna sten och gjorde denna hög **auk skaiþ · þaisi**, *ok skæið þessi*. Ordet *skæið* f. betyder 'stort långskepp', och det är av intresse att konstatera, att detta ord redan på vikingatiden kunde användas om en stensättning i form av ett skeppsskrov, en »skeppssättning». Nä 31 lämnar oss tyvärr ingen upplysning om vad ett stenmonument av denna typ kallades i Närke; ristaren uttrycker sig mycket kortfattat: »Helgulv och Gerlev gjorde efter Sigmund ...». Verbet i satsen saknar alltså objekt.[1] Vi får endast reda på namnen på dem som »gjorde» monumentet och namnet på den döde brodern.

Hælgulfʀ och *Gæirlæifʀ*, som reste runstenen och gjorde skeppssättningen, bär båda ovanliga namn. *Hælgulfʀ* är eljest mycket svagt styrkt; bortsett från Nä 31 är namnet säkert belagt endast på Sö 188, där dock ett mindre ristningsfel förekommer. Det är emellertid möjligt, att det egendomliga namnet också åsyftas på Sö 178: **hikkulfr** (*Hægulfʀ*?) och på Sö 352: **ailkufʀ**. Utanför Södermanland och Närke är namnet okänt. — *Gæirlæifʀ* är hittills endast belagt på Nä 31 och på Hogränsstenen, Gotland: **kaiʀlaifʀ**. I medeltida nordiska källor är namnet emellertid väl styrkt.

Den döde broderns namn, *Sigmundr*, har av runinskrifterna att döma ej varit särskilt vanligt under vikingatiden i vårt land. Det finns eljest belagt endast sju gånger. Först under medeltiden blir namnet vanligt också hos oss.

I en rapport till Riksantikvarien den $^{11}/_{8}$ 1928 angående en tjänsteresa till Götlunda lämnar E. Floderus bl. a. följande uppgifter om en »okänd runristning» omedelbart utanför den skeppssättning inom vilken Nä 31 står rest. Floderus skriver: »Strax S om den Ö stäven ligger i markytan en jordfast sten med en plan översida omkring 7 × 6,3 dm. På denna finnes följande ristning: **suin rutle**. Runorna äro tydliga med undantag av **t**, där vänstra tvärstrecket är skadat. Denna runa kan alltså även läsas som **l**. Egendomligt nog är denna ristning ej tidigare observerad, ehuru platsen besökts av Hofberg och i senare tid Brate och Sune Lindqvist. Att det skulle röra sig om ett falsifikat är ej troligt.»

---

[1] En annan mening förfäktar S. Lindqvist i *Kumlabygden 2* (1963). Han menar nämligen, att objektet **bru** har inhuggits av ristaren i två av runorna i verbet **kerþu**: »Runorna för *br* i bro huggna över *rd* i 'gjorde'; efterföljande vokal skall läsas två gånger; båda orden sålunda sammanskrivna.» Lindqvist anmärker om denna »bro», som enligt hans läsning skulle ha byggts vid S. Lunger, att den »torde ha varit av annat slag än tidens vanliga: en brygga på Hjälmarstranden.» Det förhåller sig emellertid så, att de ristningslinjer som Lindqvist uppfattar som ett **br**(**u**), inhugget i runföljden **kerþu**, utgör en rättelse av ristaren. Han har nämligen först ristat **keþru** i stället för **kerþu**. När ristaren sedan upptäcker felet, ändrar han **þ** till **r** och **r** till **þ**. (Se vidare ovan »Till läsningen.») Bron vid Hjälmarstranden kan alltså avföras från diskussionen.

Med anledning av denna upptäckt skrev Floderus till Otto von Friesen, som besvarade skrivelsen den $^{5}/_{9}$ 1928: »Förbindligaste tack för vänliga meddelandet om runinskriften, som Ni upptäckt på gravfältet vid S. Lunger i Götlunda. Onekligen verkar **suin rutle** skäligen modernt, och man skulle kunna gissa att det är en *Röttle*-bo *Sven* som på detta sätt förevigat sitt namn. Röttle är en by och hamnplats vid Vättern och Grenna i n. Småland. Men naturligtvis är det betydelsefullt att inskriften på stället ser vederhäftig ut. För bedömande av dess ålder vore det av intresse att veta om **r**-runan är sluten eller öppen ....»

Den flata lilla stenen ligger i markytan 1,10 m ÖSÖ om runstenen, alldeles i södra kanten av skeppssättningen. Den uppåt vända sidan, alltså ristningsytan, mäter 85 × 65 cm. Inskriften **suin rulle** (ej **rutle**) utgör namnen på två skolpojkar, Sven och Rudolf (»Rulle»), som, efter vad jag tog reda på vid runinskriftsinventeringen (1950), hade roat sig med att — för nu drygt 50 år sedan — rista sina namn på den flata stenen. Platsen med sina många fornminnen och runstenen föreföll dem lämplig. Att varken Hofberg, Brate eller Lindqvist observerade denna »runristning» är sålunda ej ägnat att förvåna. Den hade vid deras besök på platsen ännu ej ristats.

32. Urvalla, Runeberg, Götlunda sn.

Pl. 18, 19.

Litteratur: L 1024. J. Bureus, F a 6, s. 247, F a 5, s. 222, F a 1, s. 110; Ransakningarna 1667–1683 (tryckt i Rannsakningar efter antikviteter bd 2, 1969, s. 169 och 177); J. Peringskiöld, Monumenta 6; O. Celsius, Svenska runstenar (F m 60) 2, s. 375; F. Burman, Triga supplementorum ad Runographiam Svio-Gothicam (i: Nova Acta Soc. Scient. Ups., 5, 1792), s. 312; G. Söderlund, Underrättelse om Wägar och Broar innom Göthlunda Sochn i Neriket (i: J. Elers, Historia om Vägarne i Sverige, Tom 4, hs S 13, UUB); G. Kjellin, Wnderrättelse om Allmenne Wägar, m:m: inom Glanshamars Pastorat i Neriket och Örebro Län (i: Elers, S 13, UUB); Kyrkoinventarium 1830 (ATA); C. F. Bergstedt, Reseberättelse 1844, s. 32 (ATA); W. Tham, Beskrifning öfver Sveriges rike I: 1, Örebro län (1849), s. 88; N. G. Djurklou, Diverse annotationer rörande Nerike, 1849 (hs i Örebro läns museum; tryckt i Festskrift till 75-årsminnet av stiftandet av Föreningen för Nerikes folkspråk och fornminnen, 1931, s. 44); Föreningens för Nerikes folkspråk och fornminnen verksamhet under år 1861 (1863), s. 6 f., Föreningens verksamhet åren 1862 och 1863, s. 17 (ATA; tryckt i ATS 1, 1864, s. 211); R. Dybeck, Reseberättelse 1861, s. 32, 1862, s. 23, 1868, s. 30 (ATA), Runa fol. (1873), s. 91; G. Stephens, ONRM 1 (1866–67), s. XLIV, 2 (1867–68), s. 818; H. Hofberg, Nerikes Fornlemningar 1, 1868, s. 129 f. (ATA; tryckt under rubriken »Beskrifning öfver Örebro stad och land» i Meddelanden från Örebro läns museum 10, 1930, s. 25 f.), Nerikes gamla minnen (1868), s. 79 f., Nerikes fasta fornlemningar (1871), s. 18; Örebro läns kalender 1880, s. 205; E. Brate, Anteckningar 1901 (ATA); S. Lindqvist, Den helige Eskils biskopsdöme (1915), s. 87 f., Yngre vikingastilar (i: Nordisk kultur 27, 1931), s. 174; E. Floderus, Skrivelse till Riksantikvarien den $^{11}/_{8}$ 1928 (ATA); J. Wikberg, Götlunda (1950), s. 22, Axplock ur Götlunda sockens historia (i: Läns-Posten den $^{15}/_{6}$ 1961), Glanshammars härad (1967), s. 171; S. B. F. Jansson, Runinskrifterna i Närke (i: Från bergslag och bondebygd 1952), s. 10 f.; Kristján Eldjárn, Kuml og haugfé (1956), s. 418 f.

Äldre avbildningar: J. G. Hallman, teckning (ATA), renritning i Peringskiölds Monumenta; Carl Säve, bläckteckning

Fig. 77. Nä 32. Götlunda sn, Urvalla. Efter teckning av J. G. Hallman i Peringskiölds Monumenta. Jfr fig. 70.

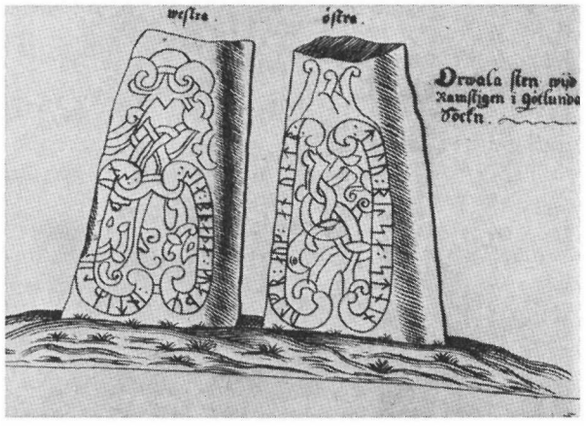
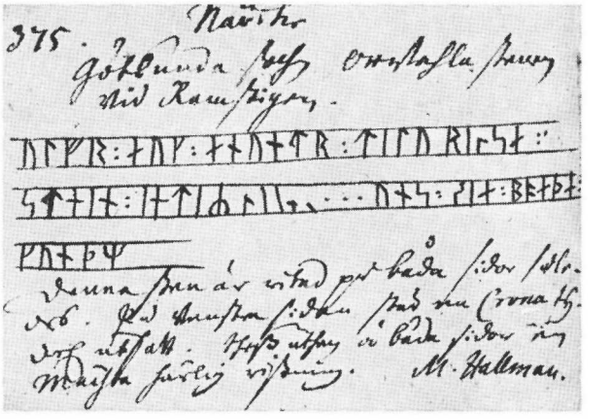
Fig. 78. Nä 32. Götlunda sn, Urvalla. Efter O. Celsius, Svenska Runstenar (F m 60).